

Pregledni znanstveni članek
347.931-057.66

Vročanje osebam z neznanim prebivališčem *de lege lata* in *de lege ferenda*

DR. JERCA KRAMBERGER ŠKERL,
asistentka na Pravni fakulteti
Univerze v Ljubljani

1. Uvod

1.1. Splošno o vročanju

Vročanje je izredno pomembno opravilo, ki zagotavlja, da se stranki v postopku seznanjata s procesnimi dejanji nasprotne stranke in sodišča. Tako se uveljavlja načelo kontradiktornosti oziroma obojestranskega zaslišanja, ki je eno temeljnih načel pravnega postopka ter najpomembnejši izraz ustavne pravice do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave Republike Slovenije (ustava)¹ in pravice do poštenega sojenja iz prvega odstavka 6. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP).^{2, 3} Vročanje omogoča strankama, da uveljavita svojo pravico do izjave v postopku, ter med njima vzpostavlja t. i. enakost orožij. Kontradiktornost in enakost orožij sta po praksi Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) najpomembnejša izraza pravice do poštenega sojenja iz 6. člena EKČP.⁴ Jasno je, da mora biti kontradiktornost zagotovljena ne glede na to, koliko lahko izjava določene stranke dejansko vpliva na vsebinski izid spora.⁵ Po praksi ESČP je postopek kontradiktoren, če je strankama zagotovljeno, da se seznanita in izrečeta glede navedb in dokazov nasprotne

¹ Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 33/1991, z dne 28. 12. 1991.

² Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11, Uradni list RS – MP, št. 7/1994, z dne 13. 6. 1994.

³ Glej npr. Galič, str. 159 in 219.

⁴ Glej npr. ESČP, *Ruiz-Mateos proti Španiji*, 23. 6. 1993, A 262, tč. 63; *mutatis mutandis* ESČP, *Branstetter proti Avstriji*, 28. 8. 1991, A 211, tč. 66.

⁵ »Pravica do poštenega postopka je vrednota sama po sebi (*per se*).« Galič, str. 160.

stranke,⁶ enakost orožij pa je dosežena, če je med strankama vzpostavljeno pravično ravnotežje.⁷ Za razumevanje velikega pomena pravice do izjave v postopku je zanimiva opredelitev nemškega Ustavnega sodišča (BVerfG), da gre za »procesno prapravico« ter hkrati tako za subjektivno pravico človeka kot tudi za temeljno načelo ureditve sodnih postopkov.⁸

Iz sodne prakse ESČP tudi izhaja, da mora biti stranka obveščena o procesnih dejanjih sodišča in nasprotne stranke in da ne zadostuje, da bi do teh informacij imela dostop, če bi po njih poizvedovala.⁹ Gre za t. i. pravico do informacije,¹⁰ brez katere bi bila pravica do izjave v postopku le teoretična. Pravica do informacije se zagotavlja z vročanjem. Pravilno vročanje je torej sredstvo in ni vrednota samo po sebi, zato je v številnih predpisih tudi urejena konvalidacija nepravilnega vročanja z dejansko seznanitvijo stranke s pisanjem oz. njegovo vsebino.¹¹ Največkrat pa nepravilnosti pri vročanju povzročijo, da se stranka s pisanjem ne seznani (pravočasno) in je zato kršena njena pravica do informacije ter posledično pravica do izjave v postopku.

Pisanja je treba v prvi vrsti vročati naslovníku osebno, zato je logično, da je treba vročati na kraju, kjer bo naslovníka najverjetneje mogoče najti. To je gotovo dejansko stanovanje fizične osebe oz. prostor, kjer posluje pravna oseba. V slovenski in številnih tujih zakonodajah zato velja pravilo, da je treba sodne pošiljke vročati v stanovanju/prebivališču fizične osebe oz. na sedežu pravne osebe. Pri fizičnih osebah je drugi kraj, kjer je naslovníka pogosto mogoče najti, njegovo delovno mesto, zato je vročanje po Zakonu o pravnem postopku (ZPP)¹² in številnih drugih postopkovnih zakonih evropskih držav mogoče tudi tam.¹³ Vedno bolj se uveljavlja tudi elektronsko vročanje, ZPP pa dopušča tudi vročanje na sodišču.¹⁴

V zvezi s splošnim pravilom o osebni vročitvi lahko nastane kar nekaj težav, predvsem pri vročitvi tožbe oz. začetnega akta v postopku tožencu. Takrat se namreč šele vzpostavi tristransko razmerje med sodiščem in strankama in se začne pravda. Vprašanja, povezana s to vročitvijo

⁶ ESČP, *Ruiz-Mateos proti Španiji*, 23. 6. 1993, A 262, tč. 63. Galič, str. 163.

⁷ Glej npr. *Kress proti Franciji*, 7. 6. 2001, tč. 72, Recueil 2001-VI; *Yvon proti Franciji*, 24. 4. 2003, tč. 31, Recueil 2003-V; ESČP, *Andrejeva proti Latviji*, 18. 2. 2009, HUDOC, tč. 96, ESČP, *Balasa proti Romuniji*, 20. 4. 2010, HUDOC, tč. 62. Galič, str. 162.

⁸ Glej npr. sklep BVerfG z dne 8. 1. 1959, 1 BvR 396/55, BVerfGE 9, 89, str. 95, in sklep BVerfG z dne 9. 7. 1980, 2 BvR 701/80, BVerfGE 55, 1, str. 6.

⁹ Glej npr. ESČP, *Fretté proti Franciji*, 26. 2. 2002, Recueil 2002-I, tč. 49.

¹⁰ Galič, str. 175.

¹¹ Glej npr. šesti odstavek 139. člena Zakona o pravnem postopku, UPB-3, Uradni list RS, št. 73/2007, z nadaljnjimi spremembami.

¹² Glej op. št. 11.

¹³ 139. člen ZPP, 140. člen hrvaškega Zakona o parničnem postopku, 659. člen v povezavi s 654. členom francoskega Code de procédure civile itd.

¹⁴ Prav tam.

zaradi pravice do izjave v postopku toženca na eni strani in pravice do sodnega varstva tožnika na drugi strani zahtevajo zelo pazljivo in predvidljivo ureditev, ki čim bolj upošteva obe ti temeljni pravici oz. obe plati iste pravice, pravice do poštenega sojenja.

Zaradi pomembnosti vročitve začetnega akta v postopku je lahko problematično, če toženi stranki tožbe ni mogoče vročiti tako, da bi imeli nedvoumen dokaz o tem, da se je s tožbo seznanila (neposredna izročitev naslovniku). Za take primere ZPP predvideva nekatere rešitve, ki pa vse temeljijo na predpostavki, da se bo toženec z veliko verjetnostjo s tožbo seznanil, čeprav mu je vročevalec ne uspe izročiti »v roke«. A to je mogoče le, če vemo, kje naslovnik prebiva. Če se izkaže, da naslovnik (več) ne živi (fizična oseba) ali posluje (pravna oseba) na naslovu, kjer naj bi mu bilo pisanje vročeno, se postavi kar nekaj vprašanj. Ali je treba iskati kraj, kjer oseba dejansko živi oz. posluje, in vročiti tam? Če da, kdo in kako naj ta kraj išče? In kaj storiti, če tudi tega kraja ni mogoče najti, tako da je vnaprej jasno, da se toženec s tožbo ne bo (pravočasno) seznanil? Kako naj se takim osebam zagotovi pravica do izjave v postopku oz. ali naj v takih primerih prevlada tožnikova pravica do sodnega varstva in se postopek izpelje brez (možnosti) sodelovanja toženca?

Na prebivališče oz. sedež toženca je praviloma vezana tudi splošna krajevna pristojnost sodišča, tako znotraj države kot v sporih z mednarodnim elementom.¹⁵ Zato se postavlja vprašanje, ali lahko zapleti pri ugotavljanju prebivališča oz. sedeža vplivajo tudi na določitev teh pristojnosti, in če, kako oz. v kateri fazi postopka.

1.2. Splošno o fikciji vročitve

O fikciji vročitve govorimo, kadar pisanje naslovniku dejansko ni bilo vročeno, za potrebe sodnega postopka pa se šteje, kot da bi mu bilo. Postopek torej teče naprej, kot da bi pisanje dejansko bilo vročeno. Dopustitvi vročitve s fikcijo se pravdni postopek ne more izogniti, saj bi bila z ustavitvijo postopka zaradi nemožnosti vročitve tožniku kratena pravica do sodnega varstva. Zaradi velikega pomena dejanske vročitve pa je jasno, da mora biti možnost vročitve s fikcijo čim bolj omejena, to je *ultima ratio*, in da ne more biti predpisana kot »zdravilo« za kakršnokoli težavo pri vročanju. Posledice nesodelovanja v postopku so namreč prav v pravnem postopku najhujše, saj bo sodišče v takem primeru praviloma z zamudno sodbo v celoti ugodilo tožbenemu zahtevku, čeprav bi sicer toženec v rednem postopku tožnikove trditve zlahka ovrgel ali pa jih tožniku sploh ne bi uspelo dokazati.

Vročitev po 141. členu ZPP zakon dopušča takrat, ko ni mogoča vročitev osebno naslovniku, niti nadomestna vročitev kateri od oseb, ki lahko ali morajo sprejeti pisanje. Teorija ugotavlja,

¹⁵ Člena 47 in 48. ZPP, 48. člen Zakona o mednarodnem zasebnem pravu in postopku (ZMZPP), Uradni list RS, št. 56/1999, 45/2008.

da je pri ureditvi iz 141. člena, drugače kot pri pritrditvi na sodno desko, naslovniku dejansko enako kot pri vročitvah po 140. členu omogočeno in zagotovljeno, da se s pisanjem dejansko seznani.¹⁶ Pričakuje se namreč, da bo v svojem poštnem nabiralniku našel pisanje oz. obvestilo o prispeli pošiljki in v zvezi s tem ustrezno ukrepal. Namen 141. člena tako ni v nastopu fikcije vročitve, pač pa v zagotovitvi možnosti, da se naslovnik kljub temu, da ga ob obiskih vročevalca ni bilo na naslovu, kjer se opravlja vročanje, s pisanjem dejansko seznani.

Izjemna dopustitev fikcije vročitve temelji na izhodišču, da naslovnik pisanja ni dvignil po svoji krivdi (če do tega pride brez krivde naslovnika, bo načeloma namreč možna vrnitev v prejšnje stanje), ko mu torej lahko očitamo nedobroverno (izogibanje vročitvam) ali pa nevestno ravnanje (ni poskrbel za to, da bi se s pisanjem dejansko seznanil, čeprav bi to lahko storil). V taki situaciji, ki je ekvivalentna tisti, ko toženec tožbo prejme, pa se sam odloči, da nanjo ne bo odgovoril in da se postopka ne bo udeleževal, je treba zavarovati tožnikovo pravico do sodnega varstva in postopek izpeljati brez sodelovanja toženca.

2. Vročanje osebam z neznanim dejanskim prebivališčem ali dejanskim sedežem *de lege lata*

Če tožnik ne pozna naslova toženca, lahko od upravljavca Centralnega registra prebivalstva (CRP) pridobi podatek o prijavljenem prebivališču toženca.¹⁷ Navedba tega naslova bo zadoščala, da bo tožba glede navedbe naslova toženca štela za popolno, tako da je sodišče, četudi bi se izkazalo, da toženec na tem naslovu ne živi več ali (pravna oseba) ne posluje več, ne bo moglo zavreči.¹⁸ V nasprotnem primeru bi šlo namreč v škodo tožniku dejstvo, da toženec ne spoštuje svojih obveznosti iz Zakona o centralnem registru prebivalstva (ZCRP)¹⁹ in Zakona o prijavi prebivališča (ZPPreb),²⁰ tožencu pa bi bilo to v korist, saj bi bila tožba zoper njega zavržena, tožnik pa bi moral vedno znova vlagati tožbo in sam iskati pravi naslov toženca, morda pa bi tudi že potekli zastaralni roki za uveljavljanje njegovih zahtevkov. Tožnik pa mo-

¹⁶ Galič v: Ude, Galič, 1. knjiga, str. 564.

¹⁷ 148. člen ZPP (Ugotovitev naslova) določa: »Upravljevec zbirke podatkov je dolžan stranki, ki izkaže pravni interes, sporočiti naslov osebe, ki ji je treba vročiti pisanje. Pravni interes se izkaže s potrdilom sodišča o vložitvi tožbe ali o obstoju pravde.«

¹⁸ Drugi odstavek 105. člena ZPP govori o stalnem oz. začasnem prebivališču toženca, določbe o vročanju pa o stanovanju, iz česar lahko sklepamo, da ne gre nujno za isti naslov in da je tožba popolna tudi, če stalno ali začasno prebivališče ni tudi dejansko prebivališče. Sklep VS II Ips 72/2002 z dne 27. 6. 2002. Sklep VDS Psp 127/2000 z dne 14. 9. 2000 (sodišče pravi, da prvostopenjsko sodišče tožbe ne bi smelo zavreči, ker je popolna, vendar pa tudi meni, da bi lahko na prijavljenem naslovu opravilo vročitve, čeprav toženec tam ne živi). Drugače: sklep VSL II Cp 462/2000 z dne 12. 4. 2000.

¹⁹ ZCRP – UPB1, Uradni list RS, št. 72/2006.

²⁰ ZPPreb – UPB1, Uradni list RS, št. 59/2006, 111/2007.

ra v tožbi pojasniti, da je navedel naslov iz CRP, sicer mu sodišče lahko pošlje tožbo v popravilo, in če je ne popravi v danem roku (oz. ne sporoči, da je bil navedeni naslov tisti iz CRP), sodišče tožbo zavrže.²¹ Naslov sedeža pravne osebe lahko tožnik dobi v sodnem registru, navedba registrskega naslova, četudi se izkaže, da pravna oseba tam ne posluje, zadostuje, da je tožba v tem delu popolna. Postopek se torej začne, pravda pa še ne.

Na vprašanje, kje oz. kako naj se opravi vročitev, če je dejansko prebivališče ali dejanski kraj poslovanja še vedno neznan, torej drugačen od registriranega, *de lege lata* slovensko pravo odgovarja različno, odvisno od tega, ali je naslovnik fizična ali pravna oseba.

2.1. Fizične osebe

V zvezi s fizičnimi osebami je bila ureditev ZPP pred novelo ZPP-D nekoliko dvoumna, saj je v drugem odstavku 139. člena določal (besedilo je tudi danes enako) vročanje v stanovanju, v prvem odstavku 141. člena pa, da je treba obvestilo o pošiljki pustiti na naslovu prebivališča. Pri vročanju s fikcijo tako ni bilo jasno, ali gre za uradno prijavljeno prebivališče (naslov, vpisan v CRP) ali za stanovanje, kjer naslovnik dejansko prebiva. Vrhovno sodišče je v sklepu št. II Ips 72/2002 z dne 27. 6. 2002 zavzelo stališče, da je treba fizičnim osebam vročati v stanovanju, kjer te dejansko živijo. Če naslovnik ne živi na naslovu, vpisanem v CRP, mora sodišče na podlagi tretjega odstavka 18. člena ZPPreb obvestiti pristojni upravni organ o tem, da je pri vročanju ugotovilo, da določena oseba več ne prebiva na uradno prijavljenem naslovu. Kot uporabnica osebnih podatkov lahko to sporočilo poda tudi tožeča stranka po šestem odstavku 18. člena ZPPreb. Pristojni upravni organ pa nato uvede postopek za ugotavljanje dejanskega stalnega prebivališča po 8. členu ZPPreb.²² Če tudi ta postopek ne obrodi sadov in je toženec izbrisan iz CRP, mu sodišče po 4. točki drugega odstavka 82. člena ZPP postavi začasnega zastopnika za to pravdo. Začasni zastopnik zastopa toženca, dokler ta sam ne prevzame pravde ali pa dokler mu Center za socialno delo po 211. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)²³ ne postavi skrbnika za posebne primere. Skrbnika za posebne primere lahko postavi tudi sodišče, o tem pa takoj obvesti Center za socialno delo.²⁴ Obseg pravic in obveznosti skrbnika določi organ, ki ga je postavil.²⁵ Čeprav morajo fizične osebe po ZPPreb prijaviti svoj (realni) naslov, so lahko za svojo opustitev prijave dejanskega prebivališča kaznovane samo z upravnopravnimi sankcijami, torej za prekršek, ne pa tudi v pravnem postopku.

²¹ Sklep VS II Ips 588/2001 z dne 27. 6. 2002.

²² Glej tudi sklep VS II Ips 72/2002.

²³ ZZZDR – UPB1, Uradni list RS, št. 69/2004.

²⁴ 212. člen ZZZDR.

²⁵ 215. člen ZZZDR.

Novela ZPP-D je besedilo 141. člena ZPP popravila v skladu z omenjenim sklepom Vrhovnega sodišča, tako da je besedo »prebivališče« zamenjala s »stanovanjem«. Vendar pa je zaščita toženca pred fiktivnimi vročitvami na naslovu, kjer ne živi, z novelo ZPP-D dobila pomembno izjemo. Mogoča je namreč postala fiktivna vročitev na naslovu, kjer toženec dejansko ne živi, če je bil ta naslov v CRP vpisan kot njegovo prebivališče.²⁶ Z novelo ZPP-D so bile tako fizične osebe kot tožene stranke izenačene s subjekti vpisa v sodni register. Izenačen pa je bil tudi položaj tožnikov ne glede na to, ali so tožili fizično ali pravno osebo, saj naj nikoli ne bi moglo priti do situacije, ko tožbe ne bi bilo mogoče (vsaj fiktivno) vročiti.²⁷ Ta novost je bila v zakon vnesena z veliko podporo prvostopenjskih sodišč,²⁸ podobno ureditev je že pred tem uveljavil Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP).²⁹

Ustavno sodišče je približno dva meseca po uveljavitvi novele³⁰ najprej odredilo zadržanje izvrševanja možnosti vročanja na prijavljenem naslovu, kjer fizična oseba dejansko ne živi, julija 2009³¹ pa to novost razveljavilo zaradi pomanjkanja sorazmernosti med (sicer legitimnim) ciljem, ki se ga želi doseči, in uporabljenim sredstvom. Do morebitne nove, ustavnoskladne ureditve je Ustavno sodišče vzpostavilo prejšnji sistem, po katerem je treba fizičnim osebam pisanja vročati na naslovu njihovega dejanskega prebivališča.

2.2. Pravne osebe

V nasprotju s fizičnimi osebami pa za pravne osebe velja, da se vročitev opravi na naslovu, ki je vpisan v sodni register. To določa tretji odstavek 139. člena ZPP. Poleg tega četrti odstavek 139. člena govori o možnosti vročitve na drugem kraju samo v primeru nemožnosti vročitve po drugem, ne pa tudi po tretjem odstavku 139. člena. Velja torej pravilo, da se pravnim osebam vroča na naslovu, ki je vpisan v register, in sicer ne glede na to, ali tam dejansko (še) poslujejo ali ne.³² Teorija kot razlog za tako ureditev navaja izhodišče, da je dolžnost subjekta, ki se vpisuje v sodni register, da poskrbi, da bo na naslovu, ki je v registru vpisan kot sedež, omogočeno tudi sprejemanje sodnih pošilk (čeprav pravna oseba tam ne posluje), in da poskrbi za spremembo vpisa v register v primeru spremembe naslova.³³ Četrti odstavek 141. čle-

²⁶ Četrti in peti odstavek 143. člena ZPP.

²⁷ Vprašanje, kaj storiti, če toženec ni vpisan v Centralni register prebivalstva, obravnavan v točki 4.4.

²⁸ Galič v: Ude, Galič, 4. knjiga, str. 130

²⁹ 96. in 96.a člen ZUP, Uradni list RS, št. 80/99 z nadaljnjimi spremembami. ZUP sicer ne določa, da se vročitev opravi na prijavljenem naslovu, pač pa z javnim naznanilom na oglasni deski in državnem portalu e-uprava.

³⁰ Sklep US, opr. št. U-I-279/08-8 z dne 17. 12. 2008, Uradni list RS, št. 121-5399/2008 z dne 23. 12. 2008.

³¹ Odločba US, opr. št. U-I-279/08-14 z dne 9. 7. 2009, Uradni list RS, št. 57-2795/2009 z dne 24. 7. 2009.

³² Galič v: Ude, Galič, 1. knjiga, str. 565; Vuksanović, str. 12.

³³ Galič, prav tam; Vuksanović, prav tam.

na določa, da je treba v primeru, ko vročitev zastopnikom oz. pooblaščencom takih subjektov ni mogoča, pisanje pustiti v predalčniku, če tega ni, pa na vratih pustiti obvestilo, kje je pisanje. Vročitev se šteje za opravljeno na dan, ko je bilo puščeno pisanje v predalčniku oz. ko je bilo puščeno obvestilo.

Od subjektov vpisa v sodni register se torej pričakuje večja sposobnost in skrbnost ravnanja v pravnem prometu kot od fizičnih oseb. Zakonodajalec šteje za upravičeno, da pravna oseba (tudi) v pravnem postopku trpi posledice svoje opustitve ažuriranja vpisa v sodni register. V sklepu VS RS II Ips 72/2002³⁴ je Vrhovno sodišče zapisalo, da gre za sankcijo za subjekt vpisa v sodni register, ker ni izpolnil svoje zakonske obveznosti (po Zakonu o gospodarskih družbah), da dejansko posluje na naslovu sedeža, ki je vpisan v sodni register, to sankcijo pa je za pravne osebe ZPP izrecno predvidel. Za fizične osebe taka sankcija ni predvidena, ker ZPP določa vročanje v »stanovanju«.

Menim, da je v tem kontekstu neprimerno govoriti o sankciji za neažuriranje stanja v registru. Gre za metodo zagotavljanja, da bo postopek lahko stekel in bo zavarovana pravica tožnika, ne pa za sankcioniranje pravne osebe, ker v registru ni uredila spremembe sedeža. Bilo bi nenavadno, da bi sankcijo za opustitev te obveznosti urejal zakon o pravnem postopku, in ne zakon, ki to obveznost določa, ta sankcija bi zadela le tiste pravne osebe, zoper katere bi v času neskladja med dejanskim in registrskim sedežem nekdo vložil tožbo, predvsem pa bi bila njena teža povsem neodvisna od teže storjenega prekrška, ampak bi bila odvisna izključno od tožnikovega zahtevka.

Razlog zakonodajne rešitve, da se subjektom vpisa v sodni register vroča na naslovu, ki je vpisan v sodni register, je, da z vpisom v sodni register taki subjekti sploh nastanejo ter da največkrat šele z vpisom sedeža v sodni register ta postane znan vsaki zainteresirani tretji osebi (in državi). Enako velja tudi za spremembo sedeža. Obveznost vročanja na registriranem naslovu je razumljiva tudi zato, ker, drugače od fizičnih oseb, pravne osebe seveda v fizični obliki ne obstajajo in pogosto za svoje poslovanje niti ne potrebujejo določenih posebnih prostorov, zato pa jih tudi ni mogoče iskati na tak način kot fizične osebe. Določitev vročanja, lahko tudi fiktivnega, na registriranem sedežu je zato neizogibna, vendar pa, kot bom pojasnila, bi morala biti ureditev vročanja pravnim osebam zaradi varstva njihove pravice do izjave v postopku bolj razčlenjena.

Šesti odstavek 142. člena ZPP določa, da je treba pisanja, ki se vročajo osebno, državnim organom in subjektom iz tretjega odstavka 139. člena tega zakona vročiti po 133. členu ZPP. Iz tega besedila izhaja le, komu se taka pisanja lahko pustijo, ni pa izrecno zapisano, ali se takim subjektom pomembna pisanja prav tako kot fizičnim osebam vročajo po dalj-

³⁴ Z dne 27. 6. 2002.

šem postopku iz tretjega odstavka 142. člena ali po pravilih 141. člena, ki velja za vse druge dokumente. Prevladujoča teorija meni, da se vse vročitve pravni osebi opravljajo enako, torej kot da gre za »neosebno« vročitev,³⁵ vendar se zaradi nedorečenosti vprašanja in da bi se izognil nadaljnjim zapletom v postopku del prakse odloča za »osebno« vročanje tudi pravnim osebam.³⁶

Višje sodišče v Ljubljani je v sklepu opr. št. VSL I Cp 666/2000 z dne 26. 7. 2000 zapisalo, da je treba v primeru, ko vročitev na naslovu, vpisanem v register, ni mogoča, na vratih ali v predalčniku na tem naslovu pustiti obvestilo, da lahko naslovnik pisanje dvigne na pošti v 15 dneh, sicer se bo štelo za vročeno z dnem, ko je bilo puščeno obvestilo.³⁷ V sklepu opr. št. VSL II Cpg 317/2001 z dne 24. 5. 2001 je še odločilo, da je nadomestna³⁸ vročitev mogoča le, če na naslovu, kjer se opravlja vročitev, še obstaja zgradba oz. poštni nabiralnik, kjer je mogoče pustiti obvestilo, saj tega ni mogoče npr. pribiti na drevo ali pustiti na tleh. Tudi iz te odločbe lahko sklepamo, da je sprejeta razlaga, da je treba vročati na registriranem naslovu, ne glede na to, ali pravna oseba tam dejansko posluje ali ne.

3. Evropsko in mednarodno civilno procesno pravo o vročanju osebam z neznanim prebivališčem

3.1. Evropska konvencija o človekovih pravicah

O tem, kako ESČP pojmuje pravico do izjave v postopku, kontradiktornost in pošteno sojenje, je bilo nekaj povedanega že v uvodu. ESČP pa je, tudi v zadnjih letih, nekajkrat odločalo tudi konkretno o vročanju osebam z neznanim prebivališčem. Sodišče t. i. fiktivnih vročitev osebam neznanega prebivališča sicer ni prepovedalo,³⁹ je pa poudarilo, da se mora država prej »potruditi«, da bi naslovnika našla.⁴⁰

³⁵ Galič v: Ude, Galič, 1. knjiga, str. 569; Galič v: Ude, Galič, 4. knjiga, str. 123, 124.

³⁶ Voglar, str. 120.

³⁷ 141. člen ZPP.

³⁸ Raba pojma »nadomestna vročitev« je v teoriji in praksi neenotna. V tem primeru sodišče ta pojem uporabi v smislu 141. člena ZPP. Menim, da je v takem primeru primernejši pojem »fikcija vročitve«, pojem »nadomestna vročitev« pa naj bo prihranjen za primere, ko vročevalec pisanje pusti pri eni od oseb, ki morajo ali smejo sprejeti pisanje namesto naslovnika.

³⁹ Pri čemer je jasno, da so take vročitve kot omejitve pravice dostopa do sodišča predmet običajnega testa dopustnosti, pri katerem je treba preveriti, ali imajo legitimen cilj in ali so sorazmerne z zagotavljanjem tega cilja.

⁴⁰ Glej npr. ESČP, *Elyasin proti Grčiji*, 28. 5. 2009, HUDOC, in ESČP, *Popovitsi proti Grčiji*, 14. 1. 2010, HUDOC.

V zadevi *Tsironis proti Grčiji*⁴¹ je ESČP odločalo o skladnosti grškega načina vročanja osebam z neznanim prebivališčem v civilnih zadevah s 6. členom EKČP. Dejansko stanje je bilo tako: Banka je proti svojemu dolžniku (pritožniku pred ESČP) sprožila izvršilni postopek za izterjavo njegovega dolga. Pritožnik je bil obveščen, da je njegovo premoženje zarubljeno in da bo prodano na dražbi, če dolga ne bo poravnal. Dve leti pozneje, ko do dražbe še ni prišlo, je z banko sklenil nov sporazum o povrnitvi dolga ter sklepal, da je bil zato izvršilni postopek ustavljen. Kasneje je zamenjal prebivališče, o čemer je obvestil policijo in si dal izdelati novo osebno izkaznico, ni pa o spremembi obvestil sodišča in banke. Nato se je vkrcal na ladjo in za nekaj mesecev odpotoval, o svojem novem naslovu pa je obvestil tudi pomorsko družbo. Banka je izvršilni postopek medtem kljub novemu sporazumu o povrnitvi dolga nadaljevala. Sodišče je obvestilo o dražbi skušalo vročiti na starem pritožnikovem naslovu, ugotovilo, da tam ne živi, in sklepalo, da je neznanega prebivališča, ne da bi vročevalec skušal najti nov naslov. Vročitev se je zato štela za opravljeno. Ko je pritožnik vložil pritožbo zaradi nepravilnega vročanja, je bilo že prepozno, saj so potekali kratki roki, določeni zaradi varstva kupcev stvari na dražbi in spodbujanja sodelovanja na takih dražbah. ESČP je odločilo, da je to nesorazmeren poseg v njegovo pravico do poštenega sojenja, saj dražbe ni mogel pričakovati in mu zato ni mogoče očitati, da banki ni sporočil spremembe naslova, prav tako pa vročevalec ni dovolj skrbno opravil svojega dela, saj bi njegov novi naslov lahko brez večjih težav našel.

3.2. Haaška konvencija o vročanju

Leta 1965 je bila v Haagu v okviru Haaške konference o mednarodnem zasebnem pravu podpisana Konvencija z dne 15. novembra 1965 o vročanju sodnih in zunajsodnih listin v civilnih in gospodarskih zadevah v tujini. Slovenija je konvencijo ratificirala leta 2000.⁴² Ta konvencija omogoča, da se pisanje v tujino vroča po manj zamudnih poteh, kot sta diplomatska in konzularna, npr. neposredno po pošti ali prek za to pooblaščenih centralnih organov.

Že 1. člen konvencije določa, da se konvencija ne uporablja, če naslov osebe, ki ji je pisanje treba vročiti, ni znan. Priročnik za uporabo konvencije navaja splošno prakso držav, da v primeru, da je na zahtevi za vročitev zapisan nepravilen, nepopoln ali fiktiven naslov, poskušajo najprej najti pravi naslov naslovnika in vročitve ne zavrnejo takoj. Priporoča se, da se na zahtevo za vročitev pripiše, kje bi centralni organ za vročanje v primeru težav lahko dobil dodatne informacije v zvezi z naslovom.⁴³

⁴¹ 6. 12. 2002, HUDOC.

⁴² Uradni list RS, MP, št. 19/2000.

⁴³ Practical Handbook ..., str. 31.

Vročitev se sicer opravlja po pravilih za vročanje zaprosene države, ali pa na način, ki ga je zahtevala tuja država, če ta ni v nasprotju s pravom zaprosene države.⁴⁴ Iz povzetka prakse posameznih držav pri razlagi pojma »neznan naslov« lahko sklepamo, da države ta člen različno uporabljajo, saj so pogoji za uporabo konvencije odvisni od pravnih pravil posameznih držav podpisnic.⁴⁵ Nizozemsko vrhovno sodišče (*Hoge Raad*) je tako npr. odločilo, da se Haaška konvencija uporablja, čeprav je bilo ugotovljeno, da je bila vročitev opravljena na napačnem naslovu, in sicer v primeru, ko je imel tožnik vse razloge za to, da je mislil, da ima toženec na določenem naslovu v tujini svoje stalno ali običajno prebivališče. Sodišče lahko namreč odredi drug način seznaitve toženca s tožbo, npr. objavo v časopisu, ki izhaja v kraju zadnjega znanega prebivališča toženca.⁴⁶ Okrožno sodišče v Utrechtu pa je leta 1995 izdalo zamudno sodbo zoper toženca, ki bi mu tožba morala biti vročena v Franciji, vendar je tam njegova žena zavrnila sprejem pisanja, češ da je mož zapustil družinsko prebivališče za nedoločen čas. Sodišče ni niti poskušalo z vročitvijo na drug način.⁴⁷ Tudi iz prakse drugih držav lahko razberemo, da se konvencija lahko uporablja tudi, če naslov toženca dejansko ni znan, zamudno sodbo pa lahko sodišče izda tudi brez potrdila o vročitvi tožencu, vendar pod strogimi pogoji iz 15. člena konvencije. V tem primeru pa mora biti dopusten predlog za vrnitev v prejšnje stanje, in sicer v roku, ki ni krajši od enega leta.⁴⁸

Če je tožba v državi, kjer se vodi postopek, vročena s fikcijo (npr. državnemu tožilcu), se Haaška konvencija ne uporablja za pošiljanje obvestila tožencu o tem, da je bila opravljena taka vročitev. Iti mora namreč za pošiljanje pisanja z namenom »vročanja«⁴⁹ v pravnem pomenu te besede.

3.3. Uredba EU o vročanju

Besedilo Uredbe (ES) št. 1393/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 o vročanju sodnih in izvensodnih pisanj v civilnih ali gospodarskih zadevah v državah članicah (»vročanje pisanj«) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1348/2000 (Uredba)⁵⁰ se

⁴⁴ 5. člen Haaške konvencije.

⁴⁵ Practical Handbook ..., str. 32.

⁴⁶ HR, sodba z dne 2. 12. 1989, *Charly Holding AG proti Giorgio Gomelsky*, povzeto po Practical Handbook ..., str. 31.

⁴⁷ Rechtbank Utrecht, sodba z dne 6. 12. 1995, *Van Zelm BV proti Martinus Bomas*, povzeto po Practical Handbook ..., str. 32.

⁴⁸ 16. člen Haaške konvencije.

⁴⁹ Hausmann, str. I-11. Tak primer je npr. v Franciji, kjer se pisanja osebam, ki so v tujini, vročajo z izročitvijo državnemu tožilcu, nato pa se naslovnik po pošti obvesti o tej vročitvi (ki je torej že bila opravljena).

⁵⁰ Uradni list EU L 324 z dne 10. 12. 2007, str. 79–120.

močno zgleduje po besedilu Haaške konvencije o vročanju. Drugi odstavek 1. člena Uredbe določa, da se »[t]a uredba [...] ne uporablja, kadar naslov osebe, ki ji je treba vročiti pisanje, ni znan«. Pri tem ni dvoma, da mora iti za resnični oz. dejanski naslov naslovnika, ne pa za uradno prijavljeni naslov.⁵¹ Ker je v večini držav članic obvezno uradno prijaviti svoje prebivališče, bi namreč uredba v nasprotnem primeru gotovo izrecno določala, da je vročitev mogoča tudi na takem naslovu, čeprav naslovnik tam ne živi. Če je prebivališče naslovnika neznano, je tako treba uporabiti nacionalno pravo države, kjer se vodi postopek, ali pa morebitno mednarodno pogodbo med državama (tudi Haaška konvencija se ne uporablja, kadar je prebivališče naslovnika neznano).⁵² Fiktivno vročanje v sporih z mednarodnim elementom je omejeno le z 12. členom PES, ki prepoveduje diskriminacijo, saj se pri fiktivnem vročanju osebam, ki živijo v tujini, ta (neugodna) ureditev *de facto* uporablja predvsem, kadar gre za državljane drugih držav.⁵³

Zaprošena država vročanje opravlja po lastnih pravilih o vročanju ali na drug način, ki ga določa Uredba, to je za katerega zaprosi tuja država, če ta ni nezdružljiv s pravom zaprosene države.⁵⁴ Zaprošena država lahko zavrne vročitev pisanja, če neizpolnjevanje formalnih pogojev onemogoča vročitev,⁵⁵ torej tudi v primeru, ko je naslov naslovnika pisanja neznan.

Če osrednji organ zaprosene države državi, ki je dala zaprosilo, v šestih mesecih ne sporoči, kaj se je zgodilo z vročanjem, lahko slednja določi, da sodišče v sporu vseeno odloči, čeprav ni potrdila o vročitvi.⁵⁶ V takem primeru mora imeti po 19. členu Uredbe toženec vsaj enoletni rok za vložitev predloga za vrnitev v prejšnje stanje. Kot Haaška konvencija o vročanju tudi Uredba določa, da vrnitev v prejšnje stanje ni mogoča v statusnih zadevah.⁵⁷

3.4. Mednarodni akti, ki urejajo priznanje in izvršitev tujih sodnih odločb

Pravilnost vročanja predvsem začetnega akta v postopku je pomembna tudi v fazi priznanja in izvršitve tuje sodne odločbe, saj številne mednarodne pogodbe in uredbe EU s tega področja

⁵¹ Prim. Baur, str. 169. Avtorica pravi, da do težav pri vročanju ne more priti zaradi neobstoja podatka o naslovu naslovnika, ker se uredba takrat sploh ne uporablja, pač pa npr. zaradičasne odsotnosti naslovnika.

⁵² Uredba namreč sicer »prevlada« nad mednarodnimi pogodbami, sklenjenimi med državami članicami, torej tudi nad Haaško konvencijo. 20. člen Uredbe.

⁵³ Prim. Sladič, str. 1135.

⁵⁴ Člen 19 Uredbe.

⁵⁵ Člen 6(3) Uredbe.

⁵⁶ Zaprošena država ima sicer obveznost, da takoj sporoči, da je bila vročitev opravljena oz. da obstajajo težave, ali pa da vročitev ni mogoča, tako da je možnost o odločanju po poteku šestmesečnega roka predvidena za res izjemne primere. Baur, str. 170. Slovenija take izjave ni podala.

⁵⁷ Za podrobno analizo uredbe in uporabo v Sloveniji glej Sladič.

kot razlog za nepriznanje urejajo nevročitev ali nepravilno vročitev tega akta. Pravilna vročitev je še posebej pomembna pri uredbah EU, ki urejajo t. i. samodejno izvršitev brez preverjanja odločbe v državi izvršitve. Pri tem lahko prihaja tudi do razhajanj pri razlagi, kaj je pravilna vročitev po aktih, ki urejajo vročanje, in po nacionalnih pravilih ter kaj po aktih, ki urejajo priznanje in izvršitev. Tako ESČP kot Sodišče EU sta o vprašanju pravilne vročitve v zvezi z eksekvaturu že večkrat odločala.⁵⁸

4. Krajevna in mednarodna pristojnost sodišča za osebe z neznanim prebivališčem

Pri ugotavljanju, na katerem naslovu je treba sodna pisanja vročiti, se postavlja tudi vprašanje, ali imajo predpisi in praksa na področju vročanja kakšen vpliv na pravilo o splošni krajevni pristojnosti, saj se tudi to navezuje na prebivališče oz. sedež naslovnika.⁵⁹ *Ratio* določitve splošne krajevne pristojnosti po kraju stalnega oz. začasnega prebivališča toženca oz. njegovega sedeža je namreč v tem, da se njemu kot »napadeni« stranki olajša sodelovanje v postopku pred sodiščem, ki je v njegovi bližini. Še pomembnejša je ta povezava pri mednarodni pristojnosti, kjer splošno pravilo *actor sequitur forum rei* omogoča, da je toženec tožen v državi svojega prebivališča oz. sedeža. Na namen olajševanja situacije toženca kažejo tudi številne posebne določbe o pristojnosti sodišč, npr. v potrošniških in delovnih sporih, družinskopravnih sporih itd., hkrati pa tudi splošna določba 47. člena ZPP, ki dopušča tudi pristojnost po začasnem prebivališču, če ga toženec ima in se da domnevati, da bo tam prebival daljši čas. Ta namen pa bi bil v konkretnem primeru izničen, če bi se postopek vodil v kraju, kjer ima toženec sicer prijavljeno prebivališče, vendar tam ne živi. Enako velja tudi za pravno osebo, ki ne posluje tam, kjer ima prijavljen sedež.

4.1. Krajevna pristojnost znotraj države

Res je, da ima krajevna pristojnost sodišča v kraju, kjer toženec dejansko ne prebiva ali posluje, zanj bistveno manj usodne posledice kot nevročitev tožbe. Na relativno nepomembnost pravila o krajevni pristojnosti kažejo tudi pravila ZPP o tem, da se sodišče lahko po uradni dolžnosti izreče za nepristojno le, če je drugo sodišče izključno pristojno, sicer pa le na ugovor toženca, ki ga ta lahko poda najkasneje v odgovoru na tožbo.⁶⁰

⁵⁸ Glej odločbe SEU o vprašanjih za predhodno odločanje glede drugega odstavka 27. člena Bruseljske konvencije in drugega odstavka 34. člena Bruseljske uredbe. Glej tudi: Kramberger Škerl.

⁵⁹ 47. in 48. člen ZPP, 48. člen Zakona o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, glej op. št. 63.

⁶⁰ 22. člen ZPP.

Zanimivo pa je, da 48. člen ZPP potem, ko določi splošno krajevno pristojnost za pravne osebe v kraju njihovega sedeža, še pravi, da v primeru dvoma za sedež velja kraj, kjer so organi upravljanja pravne osebe. Drugače od določbe tretjega odstavka 139. člena ZPP, ki izrecno določa vročanje pravnim osebam na sedežu, ki je vpisan v register, torej 48. člen istega zakona dopušča dvom o tem, kje je sedež pravne osebe, čeprav pravne osebe brez vpisa v sodni register sploh ni, v registru pa je obvezno vpisan tudi naslov sedeža. Člen 48 torej dopušča neskladje med dejanskim in registriranim sedežem in čeprav je »praviloma [...] treba šteti, da je za določitev sedeža pravne osebe odločilen vpis v sodni register, v dvomu [...] velja za sedež kraj, kjer so njeni organi upravljanja«. ⁶¹ Presenetljivo je že, da zakon dvom sploh dopušča, še bolj pa to, da v primeru dvoma napotuje na kraj, kjer so upravni organi pravne osebe, in ne na kraj registriranega sedeža.

4.2. Mednarodna pristojnost

Pravila o mednarodni pristojnosti imajo za stranki veliko večji pomen kot pravila o krajevni pristojnosti znotraj države, saj ne določajo le države, kjer se bo odvijal postopek, temveč s tem tudi procesno pravo, ki bo uporabljeno, in posredno tudi materialno pravo, saj bo sodnik praviloma najprej uporabil »svoje« kolizijske norme in tako določil, po katerem pravu bo spor vsebinsko rešil. Pomembnost teh pravil odseva tudi v ZPP, ki določa, da sodišče na svojo mednarodno pristojnost po uradni dolžnosti pazi ves čas postopka. ⁶²

Pri mednarodni pristojnosti lahko pride do problema kvalifikacije pojmov »stalno prebivališče« in »sedež« v različnih pravnih redih, zaradi česar lahko ob istem pravnem pravilu pride do različnih razlag. Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku (ZMZPP), ⁶³ sicer ne v zvezi s pristojnostjo, ampak v zvezi s »pripadnostjo« pravne osebe, ⁶⁴ govori tudi o »dejanškem sedežu«, tega termina pa posebej ne razloži. Kljub temu kaže, da pri kvalifikaciji sedeža priznava tudi dejanski element, ne le pravnega.

4.3. Povezanost kvalifikacije prebivališča pri vročanju ter pri krajevni in mednarodni pristojnosti

Postavlja se vprašanje, ali lahko zapleti pri ugotavljanju prebivališča oz. sedeža pri vročanju vplivajo tudi na določitev teh pristojnosti. Povedano drugače: če tožnik vloži tožbo pri sodi-

⁶¹ Wedam Lukić v: Ude, Galič, 1. knjiga, str. 245.

⁶² 18. člen ZPP.

⁶³ Uradni list RS, št. 56/1999, 45/2008.

⁶⁴ 17. člen ZMZPP.

šču, ki je krajevno pristojno glede na naslov stalnega ali začasnega prebivališča v CRP, nato pa se izkaže, da toženec dejansko živi drugje ter se mu pisanje vroči v dejanskem stanovanju, ali lahko nato toženec v odgovoru na tožbo ugovarja krajevni pristojnosti sodišča, kjer je bila tožba vložena?

Višje sodišče v Ljubljani je v sklepu št. VSL IV Cp 2132/2005 z dne 5. 5. 2005 odločilo tako: »Načelo perpetuacije foruma je v skladu z ZMZPP uveljavljeno tudi za mednarodno pristojnost (89. člen ZMZPP). Ker je postopek v tej zadevi prišel teči z vložitvijo tožbe, je odločilno, ali je imel mladoletni otrok v tem trenutku stalno prebivališče v RS. Ob vložitvi tožbe pa vse do izbrisa iz registra stalnega prebivališča na podlagi dokončne odločbe je imel torej stalno prebivališče na območju RS. Izbris namreč ne učinkuje za nazaj, ampak le od dokončnosti upravne odločbe o izbrisu posameznika iz registra prebivalstva.«

Iz te odločitve bi lahko sklepali, da se stalno oz. začasno prebivališče, ki je pomembno za pristojnost, določa po uradnih podatkih iz CRP, medtem ko kasnejše ugotovitve o dejanski nepravilnosti tega naslova vplivajo na vročanje, ne pa tudi na pristojnost.

4.4. Druge možne težave

Kaj pa, če je fizična oseba neznanega dejanskega prebivališča in tudi v CRP ni prijavljena? Kje naj toženec vloži tožbo? Ali je brez navedbe kateregakoli naslova taka tožba sploh lahko popolna? Kako naj se tožnik zavaruje pred zastaranjem zahtevka? Kaj pa v primeru, da je mogoče tožiti v Sloveniji, ker je tu premoženje toženca (npr. 67., 75. člen ZMZPP), pri čemer je krajevno pristojno sodišče, kjer se premoženje nahaja (tretji odstavek 50. člena in 59. člen ZPP), tožnik pa ne pozna nobenega naslova toženca, ki tudi ni uradno prijavljen v Sloveniji – bo tožba popolna brez navedbe naslova toženca? Odgovore na ta vprašanja bo treba še poiskati.

5. Nekatere težave ureditve de lege lata in predlogi *de lege ferenda*

Na podlagi preučevanja ureditve vročanja osebam z (vsaj ob začetku postopka) neznanim dejanskim prebivališčem ali sedežem *de lege lata* in njene uporabe v praksi ter zanimivih možnosti, ki jih uvajajo pravni redi drugih držav,⁶⁵ v nadaljevanju naštevam nekaj težav sedanje ureditve in predlagam nekatere rešitve, s katerimi bi po mojem mnenju pri vročanju v obravnavanih primerih *de lege ferenda* lahko bolje zavarovali temeljne postopkovne pravice toženca, ne da bi pri tem pretirano omejili pravice tožnika.

⁶⁵ Za pregled sistemov vročanja v državah članicah Evropske unije glej npr. spletno stran Evropske pravosodne mreže v civilnih in gospodarskih zadevah (EPM).

5.1. (Ne)iskanje pravega naslova

Kot je že bilo pojasnjeno, je *de lege lata* problematična samo situacija, ko je neznano dejansko prebivališče fizične osebe, saj se pravnim osebam sistematično vroča na naslovu, vpisanem v register, ne glede na to, ali tam res poslujejo.

Fikcija vročitve mora biti izjema, ki se razlaga restriktivno, tako da je lahko uporabljena le, kadar v določenem primeru tožnikove pravice do sodnega varstva ni mogoče zagotoviti brez omejitve toženčeve pravice do izjave v postopku. Gotovo ni treba, da bi bila ta nemožnost absolutna, da bi bilo treba torej z vsemi mogočimi sredstvi iskati toženca, saj tudi pomembna zamuda pri zagotavljanju sodnega varstva vodi v njegovo *de facto* zanikanje. Vendar pa v situacijah, ko se toženec vročitvam ne izogiba in ko bi njegov pravi naslov lahko našli brez kakršnihkoli težav in zamud, ne moremo več govoriti o nujni, kaj šele o sorazmerni omejitvi pravice do poštenega sojenja in pravice do enakega obravnavanja.

Preden se opravi resnično fiktivna vročitev (torej vročitev začasnemu zastopniku fizične osebe in vročitev na registrirani naslov, kjer pravna oseba ne posluje), bi bilo treba uporabiti razumna sredstva, da se najde naslov, kjer bi bilo tožbo mogoče dejansko vročiti. Razumna sredstva pa so tista, ki sodišču, konkretnemu vročevalcu in nasprotni stranki ne nalagajo pretežkega bremena in hkrati pretirano ne zavlačujejo postopka. Kaj je pretežko breme in kaj pretirano zavlačevanje, žal ni mogoče natančno opredeliti vnaprej, temveč je to stvar ocene sodišča v vsakem posameznem primeru.

V zvezi s tem bi lahko tožniku naložili, da sodišču v tožbi ali pa potem, ko bi se izkazalo, da je vročitev na v tožbi navedenem naslovu nemogoča, posreduje vse podatke, ki bi lahko pomagali pri iskanju pravega naslova toženca, vključno z elektronskim naslovom, telefonskimi številkami ipd. Taka je npr. ureditev v Španiji.⁶⁶ To pa seveda ne pomeni, da bi sodišče pri iskanju opravljalo dejavnosti, ki bi jih lahko že tožnik.

5.2. Skrbnost oz. obveznost vročevalca, da išče dejansko prebivališče oz. sedež

Iz načela kontradiktornosti kot temeljne procesne pravice izhaja, da je glavni cilj vročanja, da se naslovnik seznani s sodnim pisanjem, ki se vroča. Vročevalac mora torej pri vročanju ravnati skrbno in cilj vročanja tudi skušati doseči. Odvisno od okoliščin pri vročanju bi moral torej vročevalac poskusiti priti do podatka, kje je naslovnik, in skušati ugotoviti, ali živi na naslovu, kjer se opravlja vročanje, in tudi, ali bo morda daljši čas odsoten. Tako se prepreči potreba po vročanju po zasebnih vročiteljih oz. detektivih in tudi vlaganje pravnih sredstev, ki postopek vračajo v prejšnje faze, kot sta vrnitev v prejšnje stanje in obnova postopka, ki obe posegata

⁶⁶ EPM, zavihek Španija.

v že pridobljene pravice tožnika, in sicer mnogo bolj kot nekaj tednov daljša faza vročanja. Če vročevalec izve za dejansko prebivališče (ali sedež, ob potencialno dopolnjenem režimu vročanja pravnim osebam) naslovnika, pa ga mora seveda sporočiti sodišču, da se z vročitvijo poskusi še na tem naslovu.⁶⁷

Gotovo lahko pričakujemo manjšo zavzetost pri iskanju dejanskega prebivališča in poizvedovanju o morebitni odsotnosti, kadar tožbo vroča poštni uslužbenec, medtem ko raznaša veliko količino dnevne pošte. Zato bi bilo morda primerno za vročanje tožb oz. prvih aktov v postopku pooblastiti sodne kurirje, ki bi opravili majhno število vročitev naenkrat, a bi lahko bili pri tem bolj strokovni in skrbni.

5.3. Dokaz, da je bila pošta puščena v pravem nabiralniku

V praksi prihaja do napak vročevalca, posebej, kadar je to pismonoša, ki raznaša veliko količino pošte in jo mora razporediti po velikem številu predalčnikov, ki so postavljeni eden zraven drugega, tako da pošiljko po pomoti vstavi v drug predal, torej ne v naslovnikovega. Najpogosteje tako napako popravi imetnik predalčnika, kjer se je pisanje znašlo, tako da ga izroči pravemu naslovniku, vendar ni vedno tako, lahko pa se to zgodi tudi, ko je že prepozno, da bi naslovnik izvedel procesna dejanja na podlagi teh pisanj.

Razen pri vročanju v elektronski obliki za zdaj nimamo sredstva, s katerim bi bilo mogoče dokazati, da je bilo pisanje ali obvestilo sodišča dejansko puščeno v pravem nabiralniku naslovnika. Če vročevalec na vročilnico zapiše, da je pošiljko pustil v naslovnikovem poštnem predalčniku, to velja za resnično, razen če se dokaže kaj drugega. Vendar pa si težko zamislimo, kako bi lahko naslovnik dokazal, da pošiljka oz. obvestilo nikoli nista bila vložena v njegov predalčnik, in s tem izpodbil domnevo o resničnosti vsebine vročilnice kot javne listine.

Napakam, ko je obvestilo ali pisanje pomotoma vrženo v drug poštni predalčnik, bi se spet lahko izognili, če bi vročanje najpomembnejših pisanj opravljali za to specializirani vročevalci, ki jim ne bi bilo treba hkrati napolniti vseh nabiralnikov v eni stavbi s pošto in oglasnim materialom, pač pa bi se lahko osredinili na pravilnost vročitve posameznega sodnega pisanja.

5.4. Dobra vera in poštenje obeh strank

Procesni zakoni morajo biti čim bolj nedvoumno in jasno napisani, kljub temu pa je njihove določbe treba gledati kot celoto, čeprav se za posamezne od njih zdi, da ne potrebujejo druge razlage kot gramatikalno. Tako je treba tudi določbe ZPP o vročanju razlagati ob upoštevanju

⁶⁷ Npr. primer, ko naslovnik pri pošti naroči preusmerjanje pošilk in je pošti kot vročevalcu znan dejanski naslov. O tem več v nadaljevanju.

drugih določb istega zakona (konkretno 9. člena, ki zapoveduje pošteno uporabljanje pravic iz tega zakona, ter 11. člena, ki prepoveduje zlorabo postopkovnih pravic, zloraba pravic pa je po definiciji ravnanje v skladu z zakonom, vendar s sprevrženjem oz. zaobidom namena, ki ga je zakonodajalec z uzakonjenjem imel) in tudi v skladu z ustavo (konkretno 22. in 23. členom, ki določata enako varstvo pravic in pravico do sodnega varstva) ter s splošnimi pravnimi načeli, kot so načelo vestnosti in poštenja, načelo dobre vere in ne nazadnje načelo pravičnosti.

Tožeča stranka bi zato morala imeti obveznost sodišču sporočiti naslov, na katerem bo po njenem mnenju največja možnost za osebno vročitev. Če ve za več možnih naslovov, naj sporoči vse in opiše, za kakšne naslove gre in v katerem vrstnem redu naj se poskusi opraviti vročanje.⁶⁸ To naj stori tudi v primeru, da je treba vročiti pravni osebi,⁶⁹ saj bi bilo tudi v takem primeru prav, da sodišče ponovi vročitev na novem naslovu pravne osebe, ker se s tem postopek ne bi bistveno zavlekel, toženi stranki pa bi bila zagotovljena pravica do izjave v postopku. Toženec po drugi strani seveda ne sme vzbujati vtisa, da živi na naslovu, kjer dejansko ne živi,⁷⁰ ali se vročitvam izogibati.

Pri pravnih osebah bi bilo treba določbo tretjega odstavka 139. člena, ki določa vročanje subjektom vpisa v sodni register na registriranem naslovu, razlagati v skladu z 8. členom Zakona o sodnem registru (ZSReg),⁷¹ ki določa, da se lahko na registrske podatke sklicujejo le dobroverne osebe, ki jim dejanski podatki niso znani. Tako ne bi smelo biti mogoče, da tožnik doseže izdajo zamudne sodbe, ker je bilo vročanje opravljeno na registrskem naslovu, kjer naslovnik ne posluje več in zato pisanja ni prejel, pri tem pa je bil tožniku ves čas znan naslov pravne osebe, kjer bi bilo vročanje lahko opravljeno tako, da bi se naslovnik dejansko seznanil s pisanjem.

5.5. »Preusmerjene« pošiljke

Pošta Slovenije (PS), prek katere sodišče praviloma vroča vloge, ponuja tudi storitev preusmeritve poštnih pošiljk na drug naslov. Na obrazcu, ki ga ob naročilu izpolni uporabnik, je posebno opozorilo, da se pisma v pravnem in nekaterih drugih postopkih vročajo po posebnih zakonih, torej tistih, ki te materije urejajo. Te pošiljke so torej izločene iz naročila naslovnika o preusmerjanju.

Če je treba vročiti sodno pošiljko osebi, ki je naročila preusmerjanje pošte, PS kljub temu, da razpolaga z naslovom, kjer bi bila lahko opravljena dejanska (»nefiktivna«) vročitev, in kljub

⁶⁸ Taka je ureditev npr. v Španiji: EPM, zavihek Španija.

⁶⁹ Galič v: Ude, Galič, 1. knjiga, str. 565.

⁷⁰ Galič v: Ude, Galič, 1. knjiga, str. 559.

⁷¹ ZSReg – UPB2, Uradni list RS, št. 54/2007.

očitni pomembnosti sodnih pisanj ravna enako, kot da preusmeritve ne bi bilo: sodišču vrne pošiljko z oznako »preseljen« in sodišča ne obvesti niti o novem naslovu naslovnika niti o tem, da ima ta urejeno preusmeritev pošte. Na naslovu, kjer je bilo poskušeno vročanje, ni puščeno nobeno obvestilo, saj to ni dejansko stanovanje naslovnika, PS pa slednjega niti na nov naslov ne obvesti o poskusu vročitve sodnega pisanja, da bi se lahko morda sam pri sodišču pozanimal, za kaj gre.

Taka situacija je nesprejemljiva, glede na to, da ima po zakonu vsakdo obveznost prijave dejanskega prebivališča, ta podatek pa naj bi bil po 148. členu ZPP dostopen vsakomur, ki želi vložiti tožbo. Zakonodaja je očitno zastavljena tako, da naj bi bil vsak prebivalec Slovenije dostopen državi in drugim osebam s pravnim interesom. Ta namen je izničen, če PS sodišču ne posreduje niti novega naslova niti dejstva, da je naslovnik naročil preusmerjanje pošte. Poleg tega sodne pošte ne more dobiti niti tisti, ki bi to izrecno želel, saj PS ni mogoče naročiti, naj naslov sporoči sodišču, prav tako pa se ni mogoče dogovoriti za drugačno vročanje, kot ga določa ZPP (da bi bile torej tudi sodne pošiljke preusmerjene).⁷²

Posledice takega stanja so lahko za toženo stranko zelo hude. Zoper pravno osebo bo izdana zamudna sodba, saj v praksi ni vedno mogoče zagotoviti prejemanja pisanj na naslovu, kjer pravna oseba ne posluje, zato se s tožbo morda ne bo mogla dejansko seznaniti. Če pa po izvedbi postopka po ZPPreb ne bo mogoče najti dejanskega prebivališča fizične osebe, bo tožnik lahko predlagal postavitve začasnega zastopnika tožencu in sodišče bo izpeljalo postopek. Toženca, ki torej sploh ni imel možnosti izvedeti, da je zoper njega sprožen pravdni postopek, bo zastopala oseba, ki o spornem predmetu ve le tisto, kar zatrjuje nasprotna stranka, in toženca sploh ne pozna, toženec pa ne nje. Tako zagotavljanje pravice do izjave toženca ni dosti boljše, kot če ga sploh ne bi bilo.

Pri tem je zanimivo, da PS naslov za preusmerjanje sporoči upravnemu organu, če se vročitev opravlja po ZUP. Ta obveznost namreč izhaja iz drugega odstavka 96. člena ZUP, ki določa: »[č]e vročevalec ugotovi, da se je oseba iz prvega odstavka (stranka itd., op. p.) odselila z naslova, kjer naj se opravi vročitev, oziroma je na naslovu neznana, mora o tem obvestiti organ in mu sporočiti naslov, če ga izve na podlagi opravljenega poizvedovanja, ali kako drugače«. Odsotnost takega navodila v ZPP si PS očitno razlaga tako, da ji naslova ni treba sporočiti (oz. kot izhaja iz informacij iz prakse, celo navaja, da tega ne sme zaradi varstva osebnih podatkov) in pošiljke vrača z oznako »preseljen«, pravnim osebam pa vroča na naslov, kjer ne delujejo. Menim, da bi morala PS tudi v pravnem postopku, ne glede na to, da je k temu konkretno ne zavezuje nobena določba ZPP, v okviru svoje profesionalne skrbnosti kot vročevalec sodišča sodišču sporočiti naslov za preusmerjanje. Ta namreč skoraj gotovo ne bo ostal skrit, nastali bodo le dodatni stroški s postopkom za ugotavljanje dejan-

⁷² 24. člen Zakona o poštinih storitvah (ZPSto-1-UPB-1, Uradni list RS, št. 102/2004) je *ius cogens*.

skega prebivališča po ZPPreb ali z vročanjem po zasebnih vročevalcih oz. detektivih. PS se ne more sklicevati na varovanje osebnih podatkov, kadar mora biti oseba dosegljiva sodišču. Za potrebe 148. člena ZPP bi se tudi PS lahko štela za upravljavca osebnih podatkov, ki naslov mora sporočiti, če obstaja pravni interes, ta pa očitno obstaja, če je treba vročiti sodno pisanje. Kljub temu, da bi po mojem mnenju PS že zdaj sodišču morala sporočiti naslov za preusmerjanje, pa bi bilo v prihodnosti morda dobro tudi določbe o vročanju v ZPP ustrezno dopolniti po vzoru ZUP.

5.6. Sistematično vročanje pravnim osebam na registriranem sedežu pretogo

Vročanje osebam z neznanim prebivališčem oz. sedežem je *de lege lata* problematično predvsem pri pravnih osebah. Menim, da je pravilo o vročanju na registriranem sedežu pravne osebe v slovenskem pravu pretogo in da bi bilo treba dopustiti tudi alternativne možnosti vročanja, ki bi omogočale večjo možnost seznanitve s pisanjem, kadar pravna oseba ne posluje na registriranem naslovu. Pravilo tretjega odstavka 139. člena in četrtega odstavka 141. člena ter njuna striktna uporaba namreč povzročata, da tudi tožniki, ki vedo, kje pravna oseba dejansko posluje, ne bodo navedli tega naslova, marveč registrirani naslov, saj sicer tvegajo, da bo vročitev nepravilna. To pa je paradoks, saj pravila o vročanju niso sama sebi namen.

Glede na specifičnosti pravnih oseb v primerjavi s fizičnimi osebami je sicer razumljiva nekoliko drugačna ureditev vročanja v primeru neznanega dejanskega kraja poslovanja pravne osebe, tako da je lahko upravičeno, da se vročanje opravi na registrskem naslovu pravne osebe. Vendar pa ni upravičeno, da zakon izključuje možnost vročanja na kateremkoli drugem kraju in razbremenjuje tožnika obveznosti, da bi po svojih močeh pripomogel k temu, da bi se naslovnik dejansko seznanil s sodnim pisanjem.

Po zgledu nekaterih držav, npr. Italije,⁷³ bi bilo mogoče uvesti možnost, da se vročitev poskusi opraviti še zakonitemu zastopniku pravne osebe, katerega naslov je prav tako vpisan v register, če vročitev na registriranem sedežu pravne osebe ne bi bila mogoča. Predvsem pa bi morala biti mogoča vročitev na naslovu, ki ga tožnik navede v tožbi (kot je to npr. v Hrvaškem pravu),⁷⁴ saj glede na to, da je s pravno osebo v pravnem razmerju, obstaja velika možnost, da ve, na katerem naslovu bo pošiljka lahko »nefiktivno« vročena.

⁷³ Člen 145 Codice di procedura civile.

⁷⁴ Člen 134a Zakona o parničnom postopku. Glej tudi Triva, Dika, str. 373.

5.7. Zamuda pri registraciji novega sedeža pravne osebe iz razlogov zunaj njene sfere ter upoštevanje teh okoliščin pri določanju alternativnih načinov vročanja

Do razlike med registriranim in dejanskim sedežem pravne osebe lahko pride iz več razlogov. Zdi se, da je zakonodajalec upošteval le možnost zlorab ali vsaj malomarnosti pravne osebe in pojav pravnih oseb, ki dejanskega kraja poslovanja sploh nimajo, ampak imajo le poštni nabiralnik. Vendar pa do razlike lahko pride tudi iz razlogov zunaj sfere oz. brez krivde pravne osebe. Včasih prijava novega sedeža nekaj časa ni mogoča zaradi drugih formalnosti, ki morajo biti pred tem opravljene. Pri javnem zavodu mora npr. ustanovitelj sprejeti ustrezeni pravni akt, na podlagi katerega lahko zavod registrira nov sedež.⁷⁵ Tudi postopek pri sodnem registru nekaj časa traja. Včasih je za prijavo sedeža na določenem naslovu potrebno dovoljenje lastnika itd. V praksi ni nenavadno, da se dejanski in registrirani sedež vsaj določen čas razlikujeta. Pri tem pa tudi ni nujno, da bo pravna oseba dejansko lahko zagotovila prejem pošiljk na starem naslovu – to je lahko npr. odvisno od novih uporabnikov prostorov, kjer je pravna oseba prej poslovala. Verjetno ni razumno pričakovati, da pravna oseba po dejanski selitvi starih prostorov ne bo prodala ali vrnila lastniku, dokler ne bo še v sodnem registru vpisan nov naslov, samo zato, da bo lahko zagotovila prejemanje morebitnih sodnih pošiljk na registrski naslov.

Če je razlog za to, da je dejanski sedež poslovanja v trenutku vročanja drugačen kot registrirani sedež ter da pravna oseba na registriranem naslovu ne more zagotoviti prejemanja pošiljk, ureditev iz 139. člena ne more biti upravičena, temveč je treba dopustiti še druge možne kraje vročanja ali pa v takih primerih dopustiti vrnitev v prejšnje stanje.

5.8. Brezdomci

V zvezi z osebami, ki tudi dejanskega prebivališča oz. naslova nimajo (brezdomci), ZPPreb v 8. členu določa, da take osebe lahko prijavijo kot stalno prebivališče naslov organa ali organizacije, kjer dobivajo pomoč v materialni obliki (to so npr. Center za socialno delo, Rdeči križ, Karitas). Tako lahko osebe, ki sicer ne bi mogle prijaviti stalnega prebivališča po ZPPreb, to prijavijo in dobijo osebne dokumente. Vendar pa ta ureditev ne reši vprašanja, kje je treba takim osebam vročiti tožbo. Iz prakse je slišati, da se vročitve opravljajo pri omenjenih organizacijah, kjer ima naslovnik prijavljeno stalno prebivališče. Vendar, če vročitev fizičnim osebam po splošnih pravilih ni mogoča na prijavljenem naslovu, če oseba tam dejansko ne živi, potem tudi brezdomcu ne bi smela biti mogoča vročitev na naslovu humanitarne organizacije, kjer je prijavljen. Vendar, kje naj se tožba torej vroča, če taka oseba nima dejanskega stanovanja? Humanitarna organizacija, ki brezdomcu naredi uslugo, da ta lahko pridobi osebne dokumente,

⁷⁵ Člen 17 Zakona o zavodih (ZZ), Uradni list RS, št. 12/1991, z nadaljnjimi spremembami.

zato gotovo ne more biti zavezana, npr. da bi brezdomcu pravočasno predala sodno pisanje. Odgovor na to vprašanje bo treba še poiskati.

5.9. Vročanje osebi neznanega prebivališča, ki ni prijavljena v CRP

Praktično vprašanje, ki se postavlja v primerih, ko je toženec neznanega prebivališča in ni prijavljen v CRP, je, ali je tako osebo sploh mogoče tožiti. Ali je tožba lahko popolna brez navedbe prebivališča? Drugi odstavek 180. člena v povezavi z drugim odstavkom 105. člena ZPP namreč določa, da mora tožba vsebovati tudi navedbo stalnega oz. začasnega prebivališča oz. sedeža strank, torej obeh strank, tudi toženca.

Postopek ugotavljanja dejanskega stalnega prebivališča po 8. členu ZPPreb je predviden, če se ugotovi, da oseba ne živi na naslovu, na katerem je prijavljena, ne pa tudi v primeru, ko določena oseba sploh ni prijavljena. Ali torej lahko tožnik vloži tožbo zoper znano osebo neznanega prebivališča in takoj predlaga sodišču postavitev začasnega zastopnika? Menim, da bi taka možnost morala obstajati. V takih primerih bi moralo biti krajevno pristojno vsako stvarno pristojno sodišče v državi.

5.10. Objava postavitve začasnega zastopnika

De lege lata se postavitve začasnega zastopnika javno ne objavi, vročitve v postopku pa se opravljajo njemu. Da bi se naslovnik pisanj, torej toženec, seznanil s tem, da zoper njega teče postopek, pa bi bilo nujno to dejstvo javno objaviti (taka je ureditev v Avstriji)⁷⁶ na spletni strani sodišča, na oglasni deski, morda pa še v Uradnem listu, ali, bolje, v javnih občilih. Pri tem je mogoče povsem učinkovito zavarovati osebne podatke, saj v javnem obvestilu ni treba navesti nobene podrobnosti v zvezi s sporom, dovolj bo že navedba toženca, opravilne številke zadeve (da bo toženec na sodišču lahko poizvedel, za kaj gre) ter morda še kontaktnih podatkov začasnega zastopnika (da bo toženec z njim lahko čim hitreje navezal stik).⁷⁷

5.11. Na registriranem naslovu obstaja stavba, v kateri posluje večje število oseb, naslovnik pa tam nima ne izpostavljenega predalčnika ne (notranjih) vrat

Novela ZPP ureja primer, ko je treba vročati fizični osebi, nastanjeni v objektu skupinske nastanitve, kot je npr. dom za starejše občane ali dijaški dom.⁷⁸ Ni pa urejena situacija, ko pravna

⁷⁶ Člen 117 Zivilprozessordnung.

⁷⁷ Podobno kot se na spletni strani Sodstva Republike Slovenije <http://www.sodisce.si> že objavljajo nadomestne vročitve po ZUP.

⁷⁸ Tretji odstavek 140. člena ZPP.

oseba posluje v objektu, skupnem večjemu številu pravnih oseb. Ni sporno, da je v takem primeru pisanje mogoče pustiti v predalčniku, ki pripada naslovniku.

V praksi se postavlja vprašanje, ali je pravilna vročitev vratarju oz. receptorju take stavbe, kar naj bi se včasih dogajalo. Ker četrti odstavek 141. člena ZPP glede načina puščanja obvestila napotuje na prvi, drugi in tretji odstavek istega člena, bi moral vročevalec obvestilo pustiti na vratih ali v izpostavljenem predalčniku. Ker je fiktivna vročitev izjema, ki jo je treba razlagati restriktivno, je ravnanje vročevalca, če ta obvestilo pusti pri receptorju, nepravilno.⁷⁹ Osebe, ki so po ZPP dolžne ali upravičene sprejeti pisanje, imajo nato obveznost, da to pisanje pravočasno prenesejo naslovniku, sicer odškodninsko odgovarjajo, dejstvo, da pisanje ni bilo preneseno, pa je po mnenju teorije lahko upravičen razlog za vrnitev v prejšnje stanje.⁸⁰ Vratar oz. receptor poslovne stavbe po ZPP ne spada med osebe, ki bi imele obveznost, da pisanje izročijo naslovniku. Naslovnik, ki mu taka oseba obvestila ne izroči, tako tudi nima možnosti uveljavljati odškodninskega zahtevka.

Če naslovnik v poslovni stavbi nima svojega poštnega predalčnika, bi bilo treba po ZPP obvestilo o prispeli pošiljki pustiti na vratih na naslovu za vročanje. A na katerih vratih? So to vhodna vrata poslovne stavbe ali vhodna vrata prostorov naslovnika znotraj stavbe? In kaj, če pravna oseba na registriranem naslovu ne posluje (več), tako da tam nima niti predalčnika niti prostorov in zato tudi ne (notranjih) vrat? Se pisanje vrne sodišču, ker vročitev ni mogoča, ali se obvestilo nalepi na vhodna vrata skupne stavbe in je vročitev opravljena s fikcijo?

Ker je vročanje s pritrditvijo na vrata izjema, v ZPP pa ni podrobnejših določb o vročanju v poslovnih stavbah, menim, da obvestila ni mogoče pritrditi na vrata poslovne stavbe. V drugem odstavku 141. člena ZPP določa, da se obvestilo fizičnim osebam pusti na vratih »stanovanja«, kar nedvomno pomeni, da je pri fizičnih osebah treba v večstanovanjski stavbi obvestilo pustiti na vratih prostorov, kjer stanuje naslovnik, ne pa na vratih v večstanovanjsko stavbo. Tudi ta določba kaže na voljo zakonodajalca, da se obvestilo pusti na vratih naslovnika, ne pa na vratih, skozi katera se šele pride do vrat naslovnika, če ta svoje prostore v stavbi sploh (še) ima.

Glede na pogostost situacije, ko v veliki stavbi posluje več pravnih in fizičnih oseb, bi bilo omenjeno pravno praznino v ZPP treba podrobneje urediti, do tedaj pa šteti, da je treba

⁷⁹ Da je treba pravila o vročanju drugim osebam (ki naj bi obvestilo ali pisanje predale naslovniku) razlagati strogo, kaže tudi stališče teorije, da v času pred novelo ZPP-D, ko je bilo fizični osebi mogoče vročiti pisanje preko hišnika, za hišnika ni bilo mogoče šteti vratarja ali stalno nameščenega varnostnika. Galič v: Ude, Galič, Zakon o pravnem postopku s komentarjem, 1. knjiga, GV Založba in Uradni list RS, Ljubljana 2005, str. 561.

⁸⁰ Galič v: Ude, Galič, Zakon o pravnem postopku s komentarjem, 1. knjiga, GV Založba in Uradni list RS, Ljubljana 2005, str. 557.

obvestilo o prispeli pošiljki pritrditi na vrata poslovnih prostorov naslovnika, in ne na vrata poslovne stavbe.

5.12. Spodbujanje k odpiranju varnega elektronskega predala

Varen elektronski predal prinaša kar nekaj prednosti. Med drugim tudi zanesljiv dokaz o tem, da je bilo pisanje »dostavljeno« na pravi naslov, saj se pri pisnih pošiljkah lahko zgodi, da vročevalec obvestilo o prispeli pošiljki pusti v napačnem nabiralniku⁸¹ ali pa ga kdo sname z vrat, še preden ga naslovnik opazi, nastopila pa bo fikcija vročitve, z vsemi posledicami, saj naslovnik teh okoliščin ne bo mogel dokazati. Vsebina vročilnice namreč velja za resnično do nasprotnega dokaza. Dokaz o dejstvu, ki se ni zgodilo, pa je pogosto *probatio diabolica* – nemogoč dokaz.

K odprtju varnega elektronskega predala bi bilo posebej dobro spodbujati ali celo zavezati pravne osebe, saj bi se s tem izognili nekaterim že obravnavanim težavam pri vročanju.

5.13. Uvedba drugih krajev vročanja za fizične osebe

Po zgledu nekaterih drugih pravnih redov bi bilo smotno na splošno uvesti možnost, da se sodne pošiljke vročajo povsod, kjer se da naslovnika najti, ne pa le v stanovanju in na delovnem mestu, na drugem kraju pa le izjemoma, po odredbi sodišča.⁸² Tako bi lahko povečali možnost dejanske vročitve »v roke« in vročanje pogosto tudi pospešili.

5.14. Težave pri izvedbi postopka ugotavljanja dejanskega stalnega prebivališča

Po informacijah iz prakse prihaja do tega, da pristojni upravni organ postopka ugotavljanja dejanskega stalnega prebivališča sploh ne želi uvesti. Besedilo prvega odstavka 8. člena ZPPreb, ki določa, da organ »uvede« omenjeni postopek, naj bi namreč omogočalo organu, da sam odloči, ali bo postopek uvedel ali ne, saj *a contrario* drugi odstavek istega člena določa, kdaj je organ »dolžan uvesti« postopek. Menim, da tako razlogovanje ni mogoče ne na podlagi gramatikalne ne na podlagi teleološke razlage. Zakon določa, v katerih primerih organ uvede postopek, ta dikcija pa ne zajema možnosti, da v teh primerih postopka tudi ne uvede. Diskrecija upravnega organa v takih primerih ne bi ustrezala smislu in namenu omenjene določbe, ki je v ažuriranju državnih evidenc prebivalstva. Seveda je treba opozoriti, da se upravni organi k

⁸¹ Tekavc, str. 9.

⁸² Četrti odstavek 139. člena ZPP.

taki praksi zatekajo zaradi časovne in kadrovske stiske, saj naj bi se število zahtev sodišč, odkar sodna praksa nedvoumno zahteva opisano postopanje pri neznanem prebivališču toženca, zelo povečalo, upravni organi pa niso »opremljeni« za izvedbo tolikšnega števila postopkov. Treba je torej najti sistemsko rešitev za to težavo, »samopomoč« v obliki zavračanja izvedbe postopkov pa gotovo ni ustrezna.

Druga težava, ki se po informacijah iz prakse pojavlja, je, da upravni organ postopek začne, opravi nekaj dejanj, nato pa čaka in postopka ne dokonča, posledično pa ni mogoče izpeljati pravnega postopka. Menim, da lahko sodišče v primerih, ko upravni postopek traja nerazumno oz. nesorazmerno dolgo (ali gre za tako trajanje, naj oceni sodišče v konkretnem primeru), postopa enako kot v primeru, da se upravni postopek konča z izbrisom fizične osebe iz CRP.

6. Sklep

Vročanje je tehnično opravilo, ki mora biti izvedeno pravilno, saj je sicer ogrožena zakonitost celotnega postopka. Zato je razumljiva želja po čim podrobnejšem urejanju, ki ne dopušča različnih interpretacij, tako da je zlahka mogoče ugotoviti, ali je bilo v tej fazi vse izvedeno po pravilih, ki naj bi zagotavljala spoštovanje načela kontradiktornosti kot temeljnega načela v postopku. Vendar pa prepodrobno urejanje lahko privede do nasprotnega učinka.

Cilj urejanja podrobnosti pri vročanju sodnih pisanj, predvsem tožbe kot začetnega akta v postopku, mora namreč (p)ostati dejanska osebna vročitev naslovniku. Vsa sredstva, ki lahko k temu pripomorejo, ne da bi s tem nastali prevelika zamuda ali previsoki stroški, bi morala biti uporabljena. V konkretnem primeru se lahko izkaže, da so zaradi slepega sledenja (pre)-podrobnim pravilom zanemarjene povsem preproste možnosti, kako bi lahko naslovnika pisanja dosegli. Omejitev njegove pravice do izjave v postopku je v takih primerih gotovo nesorazmerna s ciljem, ki se želi doseči.

Poleg pravil o vročanju je za dejansko varovanje pravice do izjave v postopku izredno pomembna tudi ureditev pravnih sredstev v primerih, ko naslovnik pisanja, posebno tožbe, dejansko ne prejme. Tudi ob razmeroma strogih pravilih vročanja je sorazmernost lahko zagotovljena z razmeroma preprostimi možnostmi naslovnika, da postopek vrne v stanje, preden so mu nastale škodljive posledice. V tem pogledu sta najpomembnejši pravni sredstvi vrnitev v prejšnje stanje in obnova postopka. Vsako spreminjanje pravil o vročanju je treba vedno ustrezno uravnotežiti z dostopnostjo teh pravnih sredstev, pri tem pa pretehtati, koliko lahko s pravili o vročanju omejimo pravico toženca do izjave v postopku in koliko lahko s pravili o vrnitvi v prejšnje stanje in obnovi postopka posežemo v pravno varnost tožnika, ki se zanese na v postopku pridobljene pravice.

Literatura in viri

Knjige

- Croze Hervé, Laporte Christian, *Guide pratique de procédure civile*. Pariz: Litec, 2. izdaja, 2004.
- Fasching, Hans, *Fasching, Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*, 2. Band / 2. Teilband. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2003.
- Galič, Aleš, *Ustavno civilno procesno pravo*. Ljubljana: GV Založba, 2004.
- Guinchard, Serge, Ferrand, Frédérique, *Procédure civile, Droit interne et droit communautaire*. Pariz: Dalloz (Précis), 28. izdaja, 2006.
- Meier, Isaak. *Schweizerisches Zivilprozessrecht*. Zürich, Basel, Gent: Schulthess, 2010.
- Permanent Bureau of the Hague Conference on Private International Law. *Practical Handbook on the Operation of the Hague Service Convention*. Haag: HCCH, 3. izd., 2006.
- Triva, Siniša, Dika, Mihajlo, *Građansko parnično procesno pravo*. Zagreb: Narodne novine, 7. izd., 2004.
- Ude, Lojze, *Civilno procesno pravo*. Ljubljana: Uradni list RS, 2002.
- Ude, Lojze, Galič, Aleš (ur.), *Zakon o pravdnem postopku s komentarjem*, 1. knjiga. Ljubljana: GV Založba in Uradni list RS, 2005. (v opombah: Ude, Galič, 1. knjiga)
- Ude, Lojze, Galič, Aleš (ur.), *Zakon o pravdnem postopku s komentarjem*, 4. knjiga. Ljubljana: GV Založba in Uradni list RS, 2010. (v opombah: Ude, Galič, 4. knjiga)

Članki

- Baur, Marie-Odile, *Notification des actes. Conseil de l'Union européenne, Droit Civil, Coopération Judiciaire Européenne. Secrétariat général du Conseil*, 2004, str. 163–175.
- Galič, Aleš, *Vročanje pravnim osebam, podjetnikom in odvetnikom*. *Pravna praksa*, št. 5/2010, Priloga, str. II–VI.
- Galič, Aleš, *Še o vročanju odvetnikom in korektnosti*. *Pravna praksa*, št. 10/2010, str. 8, 9.
- Hausmann, Rainer, *Problems of interpretation regarding the European Regulation on Service. The European Legal Forum*, IPR Verlag, 2007, št. 1/2, str. 8–19.
- Kramberger Škerl, Jerca, *Evropeizacija javnega reda v mednarodnem zasebnem pravu*. *Pravni letopis* 2008, Inštitut za primerjalno pravo, 2009, str. 355–375.
- Sladič, Jorg, *Vročanje v civilnih in gospodarskih zadevah. Podjetje in delo*, št. 6/2005, str. 1131–1150.
- Strnad, Igor, *Uredba Sveta (ES) o vročanju – izkušnje in predlogi sprememb*. *Evropski pravnik*, št. 2/2007, str. 19–32.
- Tekavc, Janez, *Vročanje odvetnikom*. *Pravna praksa*, št. 9/2010, str. 9, 10

Voglar, Matjaž, Odprta vprašanja vročanja v praksi. VIII. Dnevi civilnega prava, Bernardin 21.–22. 4. 2010, Inštitut za primerjalno pravo, gradivo za seminar, str. 117–126.

Vuksanović, Igor. Pogled na tezo o spremembi načina vročanja v izvršbi. Pravna praksa, št. 30/2007, str. 11–12.

Spletne strani

HUDOC (spletni iskalnik odločb Evropskega sodišča za človekove pravice) <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/Hudoc/Hudoc+database/>>.

Evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah <http://ec.europa.eu/civiljustice/serv_doc/serv_doc_ec_sl.htm>.

Sodstvo Republike Slovenije <<http://www.sodisce.si>>.